

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Matea Zorić

MOGUĆNOST OBRAZOVANJA U MUZEJSKIM PROSTORIMA

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2017.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

MOGUĆNOST OBRAZOVANJA U MUZEJSKIM PROSTORIMA

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika likovne kulture II
Mentor: doc. art. mr. Jelena Kovačević
Student: Matea Zorić
Matični broj: 2158
Modul: C

Osijek
rujan, 2017.

Sažetak

Muzejske ustanove osim svoje kulturne, imaju i obrazovnu funkciju koja se sve više razvija zahvaljujući posebno osnovanim edukacijskim odjelima u muzeju. Unutar tih odjela djeluju muzejski pedagozi zaduženi za provođenje, ali i promicanje obrazovanja u muzeju. Oni u suradnji s drugim stručnjacima razvijaju nove, zanimljive oblike učenja u muzeju koji su privlačni posjetiteljima, ponajviše djeci budući da se razlikuju se od školskih metoda.

Unutar ovog rada prikazani su rezultati anketnog upitnika koji su popunjavala djeca osnovnih škola te ona koja su sudjelovala na radionicama u muzeju. Prikupljanje podataka trajalo je tri mjeseca, a ukupan broj ispitanika je 110. Osim anketnog upitnika, u sklopu istraživanja provedena je i edukativno – zabavna radionica u muzeju, čiji je opis dan u radu. Cjelokupnim istraživanjem željelo se doći do saznanja o mogućnosti obrazovanja u muzeju ispitivanjem mišljenja učenika kao i provođenjem radionice kao načina obrazovanja. Rezultati istraživanja osim pozitivnih mišljenja učenja pokazali su i pozitivne rezultate u praksi kroz radionicu.

Ključne riječi: muzej, obrazovanje, muzejski pedagog, radionica, škola

Summary

Museum institutions besides their cultural also have the educational function that is increasingly developing thanks to specially established educational sections in the museum. Within those sections act museum educators in charge of conducting, as well as promoting education in museum. In cooperation with other experts they are developing new and interesting ways of learning in the museum that are appealing to the visitors, especially children since they differ from school methods.

Within this paper the results of a questionnaire solved by elementary school children as well as those who participated on the workshops in the museum are being shown. Data gathering took for three months, and the total number of respondents is 110. Apart from the questionnaire, within the research an educational and entertaining workshop was held, whose description is given in the paper. The aim of the survey was to examine the possibility of museum education through questioning the pupils opinion and conducting the workshop as a way of education. The results of the survey besides the positive pupils opinion have also shown the positive results in practice throughout the workshop.

Key words: museum, education, museum educator, workshop, school

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO	2
2.1. Definicija muzeja	2
2.2. Ustroj muzeja	3
2.2.1. Djelatnici muzeja.....	4
2.2.2. Muzejski pedagog.....	5
2.3. Sadržaji muzeja	7
2.3.1. Sadržaji vezani uz likovnu kulturu	7
2.3.2. Popratni sadržaji	8
2.4. Aktivno učenje	8
2.5. Usporedba škole i muzeja.....	10
2.6. Mogućnost održavanja nastave Likovne kulture u muzeju	13
2.7. Osječki muzeji.....	13
3. ISTRAŽIVAČKI DIO	15
3.1. Opis tijeka istraživanja	15
3.2. Postupci i instrumenti istraživanja.....	15
3.2.1. Anketni upitnik.....	16
3.2.2. Intervju	16
3.2.3. Radionica.....	18
3.2.4. Poveznica s Nastavnim planom i programom i njegova prilagodba	19
4. REZULTATI.....	21
5. RASPRAVA I ZAKLJUČAK.....	31
6. LITERATURA	32
7. PRILOZI.....	34
7.1. Anketni upitnik 1.....	34
7.2. Anketni upitnik 2.....	36

1. UVOD

Prema članku 26. Opće deklaracije o ljudskim pravima svaki čovjek ima pravo na obrazovanje (Narodne novine, 12/2009). Obrazovanje koje je time propisano kao temeljno ljudsko pravo uvjetovano je potrebom za obrazovanjem, tj. znanjem budući da je čovjek po prirodi znatiželjno biće. Prva pomisao prilikom spomena pojma obrazovanje u većini je slučajeva školsko obrazovanje te škola kao ustanova u kojoj se obrazovanje odvija. U ovome će se diplomskom radu govoriti o muzejima kao mjestima obrazovanja, poglavito iz predmeta Likovne kulture.

U teorijskom dijelu rada dana je definicija muzeja, opisana organizacija, tj. način rada muzeja te dan popis djelatnika muzeja. Osim toga govori se o sličnostima i razlikama između muzejskih i školskih ustanova. U istraživačkom dijelu opisani su postupci i instrumenti kao i tijek samog istraživanja. Podaci su dobiveni anketiranjem učenika osnovne škole te djece prisutne na radionicama u muzeju kao i intervjuom s muzejskom pedagoginjom. U završnom dijelu rada analizirani su dobiveni podaci.

Ciljevi su ovog diplomskog rada uočiti koje su mogućnosti obrazovanja u muzejskim prostorima te ispitati stavove učenika o toj temi.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Definicija muzeja

Riječ muzej (grč. mouseion) dolazi iz vjerske prakse u doba antičke Grčke. Naziv je to kojim je označavan dom Muza, tj. devet boginja umjetnosti i znanosti, u koji su smješteni predmeti izrađeni njima u čast. Uz Grke, stari Rimljani također su svojim božanstvima izlagali zbirke predmeta, kao zavjetne darove, u svetištima i hramovima (Petrač, 2015).

Muzej kakav danas poznajemo proizvod je 19. stoljeća, a u njegovoj definiciji navodi se prikupljanje, čuvanje, proučavanje i komuniciranje materijalnog svijeta s ciljem poboljšavanja čovjeka i njegova života (Maroević, 2004). Većina muzeja osnovana je pomoću zbirki darovanih od pojedinih imućnih kolekcionara koje su naknadno uvećavane javnim sredstvima (Petrač, 2015). Tijekom svog povijesnog razvitka, muzeji su dakle prešli put od kad su smatrani ustanovama religijskog karaktera, preko onog da su namijenjeni tek određenom krugu ljudi do onog današnjeg kad se mijenjaju iz hramova u mjesta provođenja slobodnog vremena koja nude drukčiji doživljaj (Detling, 2010). Uz to, isticanjem važnosti potreba, želja i zahtjeva muzejskih posjetitelja kao uvjeta njihovog sve brojnijeg posjeta muzejski predmeti koji su dotad bili ispred svega, stavljeni su u drugi plan.

Precizna određenja suvremenog muzeja opisana su u brojnim definicijama različitih autora i organizacija. Društvo engleskih muzeja prema definiciji iz 2000. godine muzej opisuje kao ustanovu koja u ime društva sakuplja, čuva i pokazuje muzejske predmete te ljudima omogućuje njihovo istraživanje s ciljem nadahnuća, znanja i zabave. Društvo američkih muzeja ističe kako osnovni cilj muzejske institucije nije sama muzejska izložba, već otvorenost muzeja u interesu javnosti radi mogućnosti proučavanja i interpretiranja obrazovno, kulturno, umjetnički, znanstveno, povijesno i tehnološki vrijednih predmeta te užitka publike. ICOM kao međunarodna, nevladina i neprofitna organizacija muzeja i muzejskih stručnjaka ističe stalnost, neprofitnost i otvorenost muzejske ustanove u svrhu služenja društvu i društvenom napretku, proučavanja, izobrazbe i zabave (Gob, Drouguet, 2007).

Iako se u svim navedenim definicijama suvremenog muzeja spominju pojmovi društvo, javnost, publika te otvorenost i služenje njima upravo je to dugo bilo zanemareno. Naglasak je

umjesto na posjetitelju bio na muzejskim zbirkama, no suvremena muzeologija traži promjenu takvog pristupa kako bi posjetitelj, odnosno njegov doživljaj bio u središtu (Gob, Drouguet, 2007). Shvaćanje važnosti muzejskog posjetitelja te otvorenost muzeja prema svima stoga se posebno ističe, tvrdeći kako je to neophodno za samo postojanje i djelovanje muzeja (Detling, 2009).

2.2. Ustroj muzeja

Kako bi se ispunili ranije navedeni zahtjevi stavljeni pred suvremeni muzej određene promjene u samom ustroju, tj. načinu djelovanja muzeja bile su neophodne. Te promjene odvijale su se u smjeru privlačenja publike, dakle počelo se promišljati o potrebama i željama muzejskih posjetitelja vezano uz fizički prostor, metode rada, korištenu opremu te osoblje muzeja. U tu svrhu provedena su i znanstvena istraživanja, a u muzejima osnovani specijalizirani odjeli (Gob, Drouguet, 2007).

Fizičkim prostorom smatra se zapravo vanjski i unutarnji izgled samog muzeja kao prva stvar s kojom se posjetitelj susreće. Izgled, odnosno arhitektura muzeja vrlo je bitna budući da može na posjetitelja ostaviti dojam otvorenosti te ga privući ili potpuno suprotno, odvratiti od ulaska te ostaviti odbojan dojam. Primjerenom se arhitekturom smatra ona koja omogućava pogled iz muzeja prema vanjskom prostoru (i obratno), umjesto donedavne prakse zamračivanja prozora čime se to onemogućava i odjeljuje vanjski od muzejskog svijeta (Gob, Drouguet, 2007). Osim vanjskoga, bitan je i unutrašnji izgled, odnosno postav izložbe koji treba koristiti različite umjetničke mogućnosti kako bi privukao publiku da uvidi njenu cjelokupnu vrijednost (Brešan, 2012). Uz arhitekturu, otvorenost muzeja očituje se još u pristupu prema publici, koji je postao puno ozbiljniji već u samom dočekivanju, ali i u načinu izlaganja muzejskih sadržaja (Gob, Drouguet, 2007). Muzejski se sadržaji predstavljaju ovisno o vrstama muzejskih posjetitelja. Tako se za osobe starije dobi uz vođeni obilazak organiziraju njima primjerene aktivnosti poput okruglih stolova ili predavanja dok se za djecu one osmišljavaju u skladu s njihovim uzrastom, ali ipak poštujući kulturno naslijeđe. Ove promjene u muzejima počele su se odvijati krajem 20. stoljeća kada su se potrebe muzejskih posjetitelja počele uvažavati u praksi, a ne samo teoretski. Među aktivnostima koje se provode sukladno tome posebno se ističu edukacijski programi za učenike (Mataija, Vlah, 2014). Upravo su ti programi, odnosno edukacija u muzejima, izazvali najveće promjene u ustroju

muzeja. Naime, s ciljem promicanja edukacije u muzeju Međunarodni savjet muzeja 1964. godine donio je preporuku o zapošljavanju kustosa pedagoga ili organiziranju posebnog centra u svrhu edukacije u muzejima (Cukrov, 1997, prema Detling, 2009). Stoga se danas među stručno osoblje zapošljava muzejske pedagoge, ali i osnivaju pedagoški ili edukativni odjeli (Detling, 2009). No, osim osnivanja edukativnog odjela i zapošljavanja muzejskih pedagoga, muzeji obogaćivanjem sadržaja svakako zahtijevaju osnivanje i brojnih drugih odjela kao i otvaranje novih službi unutar njih.

2.2.1. Djelatnici muzeja

Tradicionalna podjela muzejskih djelatnika je na kustose i čuvare. Ona je bila važeća sve dok nije došlo do obnove muzeja i pojave novih muzejskih djelatnosti, čime je potaknuto otvaranje novih službi. Današnja je podjela, tj. popis zaposlenika puno veći iako se ističe kako većina muzeja ne zapošljava toliki broj raznovrsnog osoblja (Gob, Drouguet, 2007).

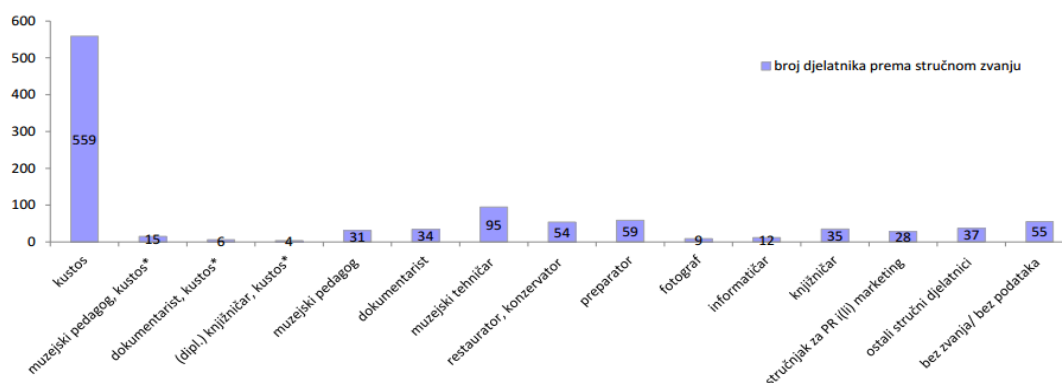
Zakonom o muzejima (Narodne Novine, 110/15) dana je podjela i popis stručnog muzejskog osoblja u Republici Hrvatskoj. Članak 38. pod stručna muzejska zvanja ubraja kustosa, višeg kustosa i muzejskog savjetnika, a stručne poslove osim njih obavljaju muzejski pedagozi, dokumentaristi, informatičari, restauratori, voditelji marketinga, voditelji odnosa s javnošću, knjižničari, arhivisti i drugi stručnjaci, ovisno o muzejskim potrebama. Pomoćne stručne poslove obavljaju preparatori, muzejski tehničari, fotografi (Narodne Novine 110/15).

No, osim zakonom, stručni i pomoćni stručni djelatnici definirani obrazovanjem, radnim mjestom u muzeju te internim aktima budući da sam zakon istodobno uređuje, ali i ograničava podjelu poslova i osoblja. Naime zakon muzejske djelatnike svrstava u ladice čime ograničava širinu djelovanja, a muzejska je stvarnost da jedna osoba obavlja više od jednog posla (Franulić, 2008). Primjer toga daje nam Detling (2009) govoreći o zadaćama muzejskog pedagoga, koji pored svojih osnovnih zaduženja vodi evidenciju o broju posjetitelja, arhivira, dokumentira te propagira muzej i muzejske sadržaje (Detling, 2009).

Ivona Marić (2016) prema podacima Registra muzeja, galerija i zbirki u RH, Muzejskog dokumentacijskog centra, na Slici 1. daje pregled stanja broja zaposlenih u muzejima Republike Hrvatske te podjelu, odnosno broj djelatnika prema njihovom zvanju za 2015. godinu.

Stručni djelatnici / struktura prema stručnom zvanju

Ukupan broj zaposlenih u muzejima: 1663*
 Ukupan broj stručnih i pomoćnih stručnih djelatnika: 1033*
 *ne uključujući evidentirane vježbenike

*djelatnici kod kojih nije specificirano koje je od dva stručna zvanja primarno

Slika 1. Broj i podjela zaposlenih u muzejima Republike Hrvatske u 2015. godini (Preuzeto sa <http://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki-pregled-za-2015.-g..pdf>, 25.4.2017.)

2.2.2. Muzejski pedagog

Muzejski je pedagog jedno od mlađih zanimanja među stručnim muzejskim osobljem. Sve do pojave muzejskih pedagoga, njihovu današnju ulogu obavljali su najčešće kustosi putem klasičnog vodstva kroz izložbu u muzeju. Jedna od zadaća muzejskog pedagoga upravo je pomicanje od klasičnog načina rada u muzeju prema osmišljavanju suvremenih, raznovrsnih i privlačnijih metoda za različite uzraste. Kako navodi Škarić: „Zadatak muzejskih pedagoga je upoznati sve posjetitelje, posebice one mlađe, da postoji još jedna od mogućnosti koje nudi ovaj svijet, a to su muzeji: danas u novom ruhu s novim jezikom, novim slikama, novim objašnjenjima i novim pristupom.“ (Škarić, 2002, prema Detling, 2009)

Pod suvremenim i novim metodama rada koje primjenjuje muzejski pedagog podrazumijeva se organiziranje i vođenje radionica ili igraonica najčešće za mlađe uzraste, sudjelovanje u uređenju muzejskog prostora i postavljanju izložbe prenoseći zahtjeve i potrebe javnosti. Osim sudjelovanja pri postavljanju nečije izložbe, poželjno je i da muzejski pedagog osmisli

vlastitu izložbu koja može biti temeljena na prikupljenim radovima sa održanih radionica ili druge tematike. Iako se u muzeju najčešće odvija obrazovanje mlađih dobnih skupina, muzejski pedagozi ipak surađuju i sa starijim dobnim skupinama. Aktivnosti namijenjene njima ipak su nešto ozbiljnijeg karaktera, primjerice predavanja ili seminari. Pored navedenoga nužno je spomenuti još jedno od zaduženja muzejskog pedagoga; osmišljavanje različitih muzejskih publikacija namijenjenih raznolikoj publici. Primjerice edukativne knjižice, plakati, brošure, katalozi i sl. (Detling, 2009).

Iako se možda ne čini tako, posao muzejskog pedagoga puno je kompleksniji od onog vidljivog, budući da se ističe kako muzejski pedagog osim stručne osposobljenosti mora biti kreativan i sposoban prilagoditi informacije i sadržaje u komunikaciji s različitim grupama posjetitelja (Brezinščak, 2014).

Na Slici 2. sve rečeno o muzejskom pedagogu objedinjeno je njegovim prikazom kao temeljem muzeja (Detling, 2009).

Ilustracija 1.: simbolički prikaz uloge muzejskog pedagoga u muzeju
(autor Denis Detling)

Slika 2. Uloga muzejskog pedagoga u muzeju (Detling, 2009:7)

2.3. Sadržaji muzeja

Pod osnovnim sadržajem muzeja podrazumijevamo izložbe muzejskih predmeta, odnosno umjetničkih djela. One mogu biti postavljene privremeno ili kao stalni postav muzeja. U svakom slučaju, kod muzejskog posjetitelja, barem djelomično ispunjavaju zadaću likovnog odgoja i obrazovanja. Kako bi ta zadaća bila u potpunosti ispunjena, a ujedno i u svrhu privlačenja još većeg broja publike, muzeji osim izložaba osmišljavaju dodatne sadržaje. Za razliku od izložaba, gdje su posjetitelji pasivni promatrači, u dodatnim sadržajima omogućuje im se aktivno sudjelovanje (Zuccon Martić, 2001).

2.3.1. Sadržaji vezani uz likovnu kulturu

Od dodatnih sadržaja najviše je poznato stručno vodstvo po izložbi koje obavlja muzejski pedagog uz pomoć stručnih suradnika, ukoliko je potrebno. Prilikom stručnog vodstva, osim samog promatranja izložbe muzejski pedagog s publikom ostvaruje komunikaciju s ciljem doživljavanja i razumijevanja izloženog kroz istraživanje, pokret, glazbu, igru (Zuccon Martić, 2001).

Osim standardne ponude stručnog vodstva, muzeji omogućuju i drukčije sadržaje i aktivnosti koje se mogu uklopiti i u odgojno-obrazovne ciljeve nastave. Upravo je i preporuka muzejskog pedagoga da se ponude drukčiji sadržaji od kojih se navode razne radionice i igre (Hotko, 2010). Radionice mogu biti edukativnog i kreativnog karaktera, a održavaju se kao popratni sadržaji izložbi. Putem njih posjetiteljima je omogućeno razumijevanje i razmišljanje o izložbi na kreativan način. Najbrojnija publika na njima većinom je školska, bilo da je riječ o organiziranom posjetu u sklopu nastave ili onom u slobodno vrijeme. Jedna od prednosti radionice nad stručnim vodstvom je činjenica da djeca imaju mogućnost povratka u izložbeni prostor kako bi ponovno nešto vidjeli, čime stvaraju poseban odnos sa izložbenim predmetima (Habuš Skendžić, 2002). Teme radionica mogu biti vezane uz izložbe, pojedine zbirke, ali i druge muzejske sadržaje, pri čemu treba voditi računa o interesima publike. Ukoliko je riječ o organiziranom posjetu u sklopu nastave, temu radionice dogovara muzejski pedagog u suradnji s učiteljem. U tom slučaju, moguće je tematski povezati muzejske sadržaje sa školskim, putem primjerice izvanučioničke nastave likovne kulture u muzeju koja je i predviđena Nastavnim planom i programom (Brešan, 2012).

2.3.2. Popratni sadržaji

Zasigurno najpoznatiji dodatni sadržaj muzejskih institucija je manifestacija Noć muzeja, koja se u Hrvatskoj održava od 2005. godine, zadnjeg petka u siječnju. Ulaz u muzej tada je besplatan za sve posjetitelje, a muzeji bilježe gotovo polovicu ukupnog godišnjeg broja posjeta. Upravo tu večer mnogi prvi puta posjete muzej te mogu prisustvovati otvorenjima brojnih izložbi, raznim predavanjima, stručnim vodstvima, radionicama te brojnim drugim sadržajima organiziranim tom prigodom. Unatoč činjenici što je Noć muzeja, zahvaljujući medijskog zastupljenosti, najpoznatiji muzejski događaj, ne samo u Hrvatskoj, već na europskoj razini, ipak je bitno napomenuti obilježavanje Međunarodnog dana muzeja 18. svibnja. Povodom tog dana muzeji također nude besplatan ulaz te brojne stručne i zabavne aktivnosti. Pojedini muzeji, ovisno o svojoj vrsti, obilježavaju i druge značajne datume kao što su Dan biološke raznolikosti, Noć šišmiša, Svjetski dan životinja koji se održavaju u prirodoslovnim muzejima (Brezinščak, 2014).

Povodom svjetskog projekta Bijela noć, što u prijevodu s francuskog (Nuit Blanche) označava neprospavanu, besanu noć, muzeji kao i druge kulturne institucije u brojnim gradovima organiziraju različite sadržaje i aktivnosti kojima nastoje privući publiku. Ovaj događaj započet je u Parizu 2002., a u Hrvatskoj prvi je put održan 2015. godine u Zagrebu, kada su posjetitelji mogli besplatno posjetiti čak 18 kulturnih ustanova i sudjelovati u njihovim osmišljenim programima do 1 sat u noći.

Osim navedenih, muzeji danas pružaju još mnoštvo popratnih sadržaja koji pod utjecajem komercijalizacije polako gube doticaj sa muzejskim sadržajem, ali privlače publiku. Primjerice razna glazbena događanja, rođendanske proslave, priredbe, modne revije te gastronomski programi koji s muzejskom ustanovom dijele samo prostor u kojem se održavaju (Brezinščak, 2014).

2.4. Aktivno učenje

Muzej najprije predstavlja mjesto zabave, užitka i opuštanja sa važnom doživljajnom ulogom. Strogo se razlikuje od škole kao otvoreno, slobodno, drukčije mjesto učenja koje ispunjava

obrazovnu zadaću kroz zabavu i igru. Unatoč tome, muzej u svojim počecima nije bio mjesto previđeno za djecu zbog njihove razigranosti (Gob, Drouguet, 2007).

Obrazovanje u muzejskim ustanovama poznato je još od 19. stoljeća iako se nije uvijek odvijalo organizirano i sustavno. Ono je na neki način bilo ograničeno sve do 20. stoljeća, unatoč naporima ravnatelja muzeja i kustosa koji su dotad bili zaduženi za obrazovanje. Tada se napokon pojavljuju stručnjaci za obrazovanje koji se nazivaju muzejski edukatori. Metode koje su koristili muzejski pedagozi temeljile su se na uvažavanju interesa posjetitelja te korištenju suvremene opreme (Makdonald, 2014).

U svojoj teoriji kognitivnog razvoja, Piaget je odredio faze kroz koje točnim redoslijedom prolazi svako dijete kako bi naposljetku izgradilo svoju osobnost. Kako napreduje razvoj, odnosno faze razvoja u kojima se dijete nalazi, ono je sposobno za razumijevanje sve složenijih pojmova i procesa. Primjerice, u ranom djetinjstvu dijete spoznaje svijet koji ga svakodnevno okružuje. Igrom u prirodi, primjećuje cvjetove različitih boja i veličina, opipom razlikuje i njihove oblike, a njuhom otkriva miris. U svemu tome, vođeno je vlastitim istraživačkim duhom i željom za otkrivanjem novih stvari kojima bogati svoje znanje. Nakon što savlada jednostavnije stvari, dijete prelazi u iduću razvojnu fazu gdje se javljaju novi interesi. Kao što je ranije vlastitom aktivnošću upoznao biljku, dijete će u skladu sa svojim mogućnostima u određenoj fazi biti sposobno upoznati i umjetničko djelo, bilo da se nalazi na papiru, platnu ili u prostoru. Budući da se likovna djela ne nalaze u svačijem neposrednom okruženju, javlja se potreba za odlaskom djece u muzeje gdje ih imaju priliku promatrati te ujedno otkriti različito viđenje svijeta od vlastitog, susresti se s pravilima kulturnog ponašanja i navikom posjeta muzeju (Petrač, 2015). Možda će se pojaviti pitanje zašto je bitan odlazak u muzej, ako se s umjetničkim djelima može susresti putem različitih medija. Odgovor je u činjenici da muzej predstavlja potpuno drukčiji svijet koji omogućava djeci aktivno učenje koristeći sva osjetila pri promatranju izloženih predmeta na licu mjesta, za razliku od promatranja istih putem medija ili na slici u udžbeniku prilikom nastave koja se održava u učionici (Dengel i sur., 2011). Također važna obilježja učenja u muzeju su istinska motiviranost i znatiželja, promatranje i razne aktivnosti što zapravo predstavlja i obilježja aktivnog učenja (Brajčić, Kovačević, Kušćević, 2013).

2.5. Usporedba škole i muzeja

Muzeji i škole predstavljaju ustanove u kojima se odvija obrazovanja. Način na koji se ono odvija, čini, međutim, razliku među njima, a uvjetovan je zasebnom organizacijom unutar svake institucije. Usporedbom škola i muzeja u smislu obrazovanja, dolazimo dakle do brojnih različitih karakteristika u pristupu obrazovanju. Čak se proces koji se odvija u muzeju ponekad ne naziva obrazovanjem, već je označen kao specifična komunikacija, tj. iskustvo (Kisovar-Ivanda, 2008).

Budući da je obrazovanje u školi određeno Nastavnim planom i programom, ono se naziva i formalno, dok se o obrazovanju u muzeju govori kao neformalnom (Brajčić i sur., 2013; Gob i Drouguet, 2007). Prema tome, školsko obrazovanje provodi se po određenoj formi, unaprijed je zadano trajanje školskog sata, trajanje cjelokupnog školovanja, raspored sati, kriteriji ocjenjivanja itd. Također, učenici su u školi obavezni prisustvovati, odnosno nemaju slobodu izbora kao u muzeju. Dakle školsko, formalno obrazovanje predstavlja ustaljenu strukturu u kojoj nema odstupanja od zadanih pravila. Upravo se zbog toga često škole poimaju dosadnijima i ozbiljnijima od muzeja (Dengel i sur., 2011) za koje je već ranije navedeno kako su mjesta zabave i igre. Usprkos tomu, ponekad se pod utjecajem tradicionalnog tumačenja, muzeji teško mogu povezati sa dječjom razigranošću i energijom (Dengel i sur., 2011; Gob i Drouguet, 2007). Za razliku od toga suvremeni muzeji upravo dječju prirodu smatraju pogodnom usmjerevajući je u različite aktivnosti kojima djeca istodobno razvijaju svoje sposobnosti. To je, stoga, jedan od razloga što je stručno vodstvo zamijenjeno drugim, već spomenutim oblicima rada, iako ono samo po sebi nije loše. Njegova je loša strana. prilikom rada s učenicima, njihova pasivnost zbog koje postaju nemirni kao i prilikom frontalne nastave u školi. Iz tih razloga vodstva se proširuju uključujući sudjelovanje učenika na razne načine kao što su dijalog, radionica i sl. čime se u središte stavlja aktivnost učenika (Dengel i sur., 2011).

Uspoređujući muzej i školu, ravnateljica Edukacijskog odjela strazburških muzeja, Margaret Pfenninger drži da je muzej mjesto drukčijeg gledanja i učenja zahvaljujući stvarnim predmetima koji ne mogu biti tumačeni kao u školskoj lekciji, tj. školskom programu (Pfenninger, 1995 prema Gob, Drouguet, 2007). Percipiranje različitih predmeta, tj. umjetničkih djela koja su djeci izravno dostupna navodi i Brešan kao obilježje učenja u muzeju (Brešan, 2012).

Usprkos činjenici što muzej svojim mogućnostima ponekad pruža bolje uvjete obrazovanja, on nikako ne može zamijeniti školu kao primarnu obrazovnu instituciju. Najveći potencijal i jedne i druge ustanove nalazi se zapravo u međusobnoj suradnji kojoj trebaju težiti u svrhu postizanja najboljih rezultata (Todorović, 1977).

Detaljnije razlike muzeja i škole prema određenim karakteristikama nalaze se u Tablici 1. (Dengel i sur., 2011).

	ŠKOLA	MUZEJ
Obilježja	• raznolika ponuda sadržaja, mnogo nastavnih predmeta, općeobrazovni potencijal	• usmjerenost uglavnom na jedno područje i na jedan predmet, obrazovni potencijal konkretnog slučaja
Mediji	• udžbenici i bilježnice • medijska reprezentativnost određenog nastavnog predmeta	• predmeti i dokumenti • prisutnost originalnog predmeta
Logike učenja	• visok stupanj posredovanja • planirano, stalno učenje - kroz dulje vremensko razdoblje - uz sustavno provjeravanje - fokusiranje na međusobne veze i na općenito - metodički promišljeno • usvajanje znanja i iskustva • shvaćanje; usmjerenost na racionalno, kognitivno • kolektivno učenje uz druge osobe u razredu	• dominantnost autentičnog, osjetilnog iskustva • slučajno, površno učenje - traje tijekom posjeta muzeju - odvija se selektivno na temelju izloženih zbirki - fokusiranje na pojedinačan „slučaj“ • čuđenje i divljenje; usmjerenost na osjetilno • individualan obilazak, učenje vođeno interesom prema izloženim predmetima, visok stupanj slobode

Uvjeti djelovanja	• obvezno pohađanje nastave • vremenska ograničenja, raspored sati, tjedna zaduženja • postavljanje ciljeva, nastavni planovi, nastavni programi • školski sat se odvija kad je učitelj prisutan • sankcije • ispiti, ocjene • besplatna (uglavnom)	• dobrovoljan dolazak • nije propisano vrijeme boravka • posjetitelj odlučuje o ponudi • trajna prisutnost ponude originalnih predmeta koje posjetitelj dolazi vidjeti • posjet se naplaćuje (uglavnom)
Metode	• simuliranje i strukturiranje procesa razumijevanja, rasprave i djelovanja • (često) frontalna nastava • učenici sjede za stolom • učenici imaju određeno, fiksno mjesto	• usmjeravanje pogleda na nešto posebno, simuliranje procesa slušanja i gledanja • grupiranje oko izložbenih predmeta • učenici uče u pokretu • učenici određuju sami svoju blizinu i udaljenost prema predmetu, pedagogu/-inji i suučenicima
Učenje	• stalno učenje • formalno učenje • učenje kojim upravlja druga osoba • rutina • objašnjavanje	• nestalna ponuda učenja • spontano učenje • osoba uči sama • doživljaj • iskustvo

Tablica 1. Jedinствena obilježja škole i muzeja (Dengel i sur., 2011)

2.6. Mogućnost održavanja nastave Likovne kulture u muzeju

Već je ranije spomenuto kako nastavu većine školskih predmeta možemo održati u muzeju u obliku izvanučioničke nastave, pri čemu treba uzeti u obzir vrste muzeja koje postoje, odnosno odgovaraju li zbirke muzejskih predmeta pojedinog muzeja sadržaju nastavnog predmeta. Na taj način učiteljima je, po povratku u školu, omogućeno sadržajno i iskustveno povezivanje posjeta muzeju sa školskom svakodnevicom. Unatoč tome održavanje nastave u muzeju ima smisla i kada muzejski sadržaji nemaju veze sa nastavnima (Dengel i sur., 2011). To se osobito odnosi na nastavu likovne kulture zahvaljujući principu zornosti koji čini njezin sastavni dio kao i osnovu te prednost kod učenja u muzejskim prostorima (Brajčić i sur., 2013). Nastava se u muzeju može odvijati jednokratno, ali on također nudi i odrađivanje većeg broja nastavnih sati, čak tijekom cijele školske godine (Brešan, 2012; Dengel i sur., 2011). Ipak postoje i određeni osnovni uvjeti koji moraju biti ispunjeni kako bi se ona mogla održavati. Oni se odnose na to postoji li i muzeju poseban prostor te tehnička oprema namijenjena održavanju nastave. Ističe se kako većina muzeja uopće nema stalni postav, a kamoli poseban prostor prilagođen nastavnom radu (Knežević, 1988), a jednaka je situacija i s muzejskim zaposlenicima. Posljedica je to važnosti umjetnosti, tj. likovnog odgoja i obrazovanja u cjelosti u određenom društvu. U Hrvatskoj osim premale satnice u školama, kulturne institucije nude premalo programa, koji bi se mogli provesti u obliku izvanučioničke nastave likovne kulture (Dengel i sur., 2011; Zuccon Martić, 2001). Za razliku od toga u Americi su obrazovni potencijali kulturnih institucija iskorišteni zahvaljujući zainteresiranosti javnosti, suradnji sa školama, ali i razvijenosti edukacijskih službi. Stoga su odlasci u muzej popularni kao i sportska događanja (Cukrov, 2001).

2.7. Osječki muzeji

U gradu Osijeku, koji je najveće kulturno središte Osječko-baranjske županije, postoje dvije muzejske ustanove. Muzej likovnih umjetnosti te Muzej Slavonije kojemu je pripojen donedavno zasebno postojeći Arheološki muzej.

Muzej likovnih umjetnosti, poznat je i kao Galerija likovnih umjetnosti budući da se u njegovom fundusu nalaze slike, crteži, grafike, skulpture i medalje. Nastao je na temelju izabranih djela iz Muzeja Slavonije, a uz to današnji fundus muzeja čine i djela suvremene

umjetnosti stranih te hrvatskih autora, od kojih se posebno ističu radovi osječkih umjetnika. Međutim najveći opseg kao i vrijednost i dalje zauzimaju zbirke slika koje su u prošlosti bile u posjedu plemićkih obitelji. Muzej po svojoj vrsti pripada umjetničkim muzejima, posjeduje stalni postav kao i knjižnicu i arhiv (Zgaga, 2011). Također u muzeju se održavaju tematske radionice za dječji uzrast pod nazivom Mali prijatelji muzeja. Prema podacima sa službene internetske stranice muzeja, pedagoški rad u muzeju započeo je 2006. godine, a osim spomenutih radionica održavaju se i predavanja ili susreti s raznim umjetnicima.

Arheološki muzej koji je pretvoren u arheološki odjel Muzeja Slavonije, bio je osnovan 2005., ali otvoren za javnost tek 2007. godine. Za vrijeme svoga postojanja predstavljao je jedini arheološki muzej u Slavoniji i Baranji (Bračun Filipović, 2012; Zgaga, 2011). Podaci o povijesti Muzeja Slavonije na službenoj internetskoj stranici govore o priključenju Arheološkog muzeja odlukom Vlade Republike Hrvatske 2012. godine, čime on postaje njegov arheološki odjel. Muzej Slavonije osnovan je 1877. godine, a raznolikom i bogatom građom zadobio je titulu najvećeg općeg muzeja u Hrvatskoj. Također posjeduje najveću muzejsku knjižnicu u Hrvatskoj osnovanu skupa s muzejom, a knjižnična građa čini i dio stalnog muzejskog postava. Osim toga, u postavu su izloženi nakit, nošnje, oružje i oruđe, posude, životinjska opremu i još mnoštvo toga iz različitih povijesnih razdoblja (Zgaga, 2011). U muzeju se pedagoški rad redovno odvija od 2008. godine, kada je po prvi puta zaposlen muzejski pedagog. Do tada je organizacija pedagoških aktivnosti bila prepuštena odluci i zalaganju kustosa (Detling, 2009). Osim pedagoških, održavaju se i brojne druge aktivnosti. Primjerice, tijekom trajanja manifestacije Osječko ljeto u prostoru muzeja prikazuju se predstave stranih i domaćih umjetnika, a za vrijeme blagdana organizirani su koncerti i domjenci (Bračun Filipović, 2012).

3. ISTRAŽIVAČKI DIO

3.1. Opis tijeka istraživanja

Istraživanje je provedeno u dvjema osnovnim školama s područja Osijeka i Đakova te u Muzeju Slavonije u Osijeku. Postupak istraživanja trajao je od mjeseca travnja do lipnja 2017. godine, a obuhvaćena su djeca predškolskog uzrasta, učenici od 1.- 4. razreda te jedna učenica 7. razreda. Istraživanje je provedeno u obliku anketiranja učenika. Ukupan broj ispitanika je 110, od toga 52 djevojčica te 58 dječaka. Jednako tako, u svrhu istraživanja obavljen je intervju s muzejskom pedagoginjom Muzeja Slavonije te provedena radionica u samom muzeju. Svrha istraživanja bila je uočiti mogućnosti obrazovanja u muzejskom prostoru te mišljenje anketiranih učenika po tom pitanju.

3.2. Postupci i instrumenti istraživanja

Podaci su prikupljeni pomoću postupka anketiranja i intervjuiranja, a kao instrumenti istraživanja korišteni su anketni upitnik i intervju.

Za potrebe anketiranja sastavljena su dva različita upitnika za dvije skupine djece, od kojih je jedna posjetila muzej barem jednom, dok druga grupa nije niti jednom. Anketni upitnik za skupinu koja nije posjetila muzej sastoji se od 9 pitanja koja su višestrukog izbora (4) ili otvorenog tipa (5). Za drugu skupinu djece broj pitanja je 11, od toga 1 pitanje dvostrukog izbora, 5 višestrukog te 5 otvorenog tipa. Dob, razred i spol učenika čine dva predpitanja u oba anketna upitnika.

Intervju obuhvaća pitanja vezana uz svakodnevnu praksu provođenja pedagoških radionica u Muzeju Slavonije, a opisom održane radionice predstavljene su mogućnosti obrazovanja u muzeju.

3.2.1. Anketni upitnik

Nakon radionica održanih u muzejima, roditeljima djece i djeci koja su sudjelovala na radionicama pobliže su objašnjeni ciljevi i tema istraživanja te sam anketni upitnik. Roditelji djece koja su sudjelovala u istraživanju, najprije su dobili suglasnost za pristanak sudjelovanja njihove djece u istraživanju. Nakon što su roditelji potpisali te djeca samovoljno pristala na istraživanje pristupili su ispunjavanju upitnika.

U školama koje su sudjelovale u istraživanju, najprije su kontaktirane učiteljice kojima bi detaljnije bili objašnjeni ciljevi i tema te dogovoren susret. Prilikom susreta objašnjen je i podijeljen sam upitnik kao i obrazac za suglasnost kojeg bi učiteljice proslijedile roditeljima preko učenika. U obje škole, bilo je slučajeva odbijenih suglasnosti za sudjelovanje djece u istraživanju od strane roditelja.

Pristanak za istraživanje najprije je zatražen od učiteljica u školama. Nakon što su im objašnjeni ciljevi istraživanja, pokazane i dane ankete, učiteljice su iste podijelili učenicima zajedno uz obrazac za suglasnost i listić s dodatnim informacijama za roditelje. Svakoj učiteljici podijeljen je broj upitnika jednak broju djece u razredu i to ovisno kojoj skupini ispitanika pripadaju. Učiteljice su djeci dodatno pojasnile anketne upitnike, naglasile kako je istraživanje anonimno te su potom djeca čija roditelji potpišu suglasnost upitnik ispunjavali u školi ili kod kuće. Vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je neograničeno. U muzeju je anketiranje provedeno nakon održanih radionica na način da djeca čiji roditelji potpišu suglasnost ispunjavaju upitnik na licu mjesta, također onoliko vremena koliko im je za to potrebno.

3.2.2. Intervju

Prilikom intervjua s muzejskom pedagoginjom Muzeja Slavonije dobiveni su konkretni podaci o pedagoškom radu koji se ondje provodi. Potvrđen je ranije navedeni podatak vezan za Muzej Slavonije o početku organiziranog provođenja pedagoških aktivnosti zapošljavanjem muzejskog pedagoga 2008. godine. Od edukativno zabavnih aktivnosti nabrojane su tematske radionice, stručna vodstva, izdavanje muzejskih publikacija i obiteljskih vodiča kroz stalni postav. Na pitanje o učestalosti održavanja radionica, odgovor je

kako je želja edukacijskog odjela provoditi tematske radionice 2 puta mjesečno, tijekom vikenda, najčešće subotom u prijednevnim satima. No, napominje se i provedba radionica vezanih uz stalni postav ili aktualne izložbe prilikom školskih posjeta ukoliko broj djece ne premašuje mogućnosti muzejskog pedagoga. Na pitanje o načinu određivanja teme radionice ukoliko ona ne prati izložbu u muzeju te uvažava li se pritom interes publike, objašnjeno je kako teme radionica mogu uz temu stalnih postava i aktualnih izložbi pratiti i posebna događanja, različite manifestacije i datume u godini kao i nastavni program ovisno o dječjem uzrastu. Navedeno je kako se za održavanje radionica može koristiti prostor muzeja u kojemu se nalazi stalni postav, atrij ili prostor namijenjen upravo održavanju radionica. Odabir prostora ovisi o vrsti radionice, jednako kao i ograničenje u broju djece s obzirom na to da o tome može ovisiti kvaliteta izvođenja radionice. Nadalje, objašnjeno je kako muzej koristi informativno-propagandne materijale u vezi najave održavanja radionica samostalno izrađujući vizuale koje postavljaju na službene profile društvenih mreža te Internet stranicu muzeja. Odgovor na pitanje o kontaktiranju škola i muzeja u vezi suradnje je potvrđan. Po pitanju pripreme popratnih edukativnih materijala namijenjenih djeci na radionici, objašnjeno je da djeca prilikom individualnog posjeta sa sobom mogu ponijeti vlastito izrađeno djelo dok se za skupinu učenika prilikom školskog posjeta osigurava materijal za radionički dio te zadaju dodatni motivirajući zadaci koji se mogu odraditi pod nastavom. Također u suvenirnici muzeja postoji mogućnost kupovine obiteljskih vodiča. Vezano uz evaluaciju nakon radionice, razjašnjeno je kako se ona provodi po principu anketa koji se dostavljaju roditeljima i to ne nakon svake radionice. Što se tiče prilagođavanja radionica mješovitim dobnim skupinama djece, sadržaj se prilagođava motoričkim i intelektualnim sposobnostima djece te ih se uvodi u hands on¹ radionice. Naglašeno je ipak kako se roditelje prije radionice upoznaje s njenom vrstom kako bi im se omogućilo odabiranje prikladnog sadržaja čime se postiže maksimalno zadovoljstvo djece i odraslih. Prilikom provođenja radionice aktivni rad učenika traje 60 minuta pri čemu muzej osigurava potrebne materijale. Suradnja s autorima izložbi i mogućnost njihovog uključivanja u radionicu ovisi prvenstveno o njima samima te njihovoj interpretaciji sadržaja izložbe koju zatim muzejski pedagog prilagođava korisniku. Financijska potpora od strane Ministarstva kulture ili iz proračuna grada tj. županije za edukativne djelatnosti postoji, no iznosi su simbolični.

¹ obilježje onog što podrazumijeva uključenost i aktivno osobno sudjelovanje u nečemu

3.2.3. Radionica

U sklopu istraživanja održana je edukativno zabavna radionica u Muzeju Slavonije pod mentorstvom muzejske pedagoginje kojom se htjelo doći do iskustvenih spoznaja o mogućnosti obrazovanja u muzeju. Prije njezinog samog održavanja, obavljeno je i promatranje dviju radionica kojima se dobio uvid u sam način rada te je omogućeno lakše pripremanje i planiranje vlastite radionice pod nazivom „Lov na blago“.

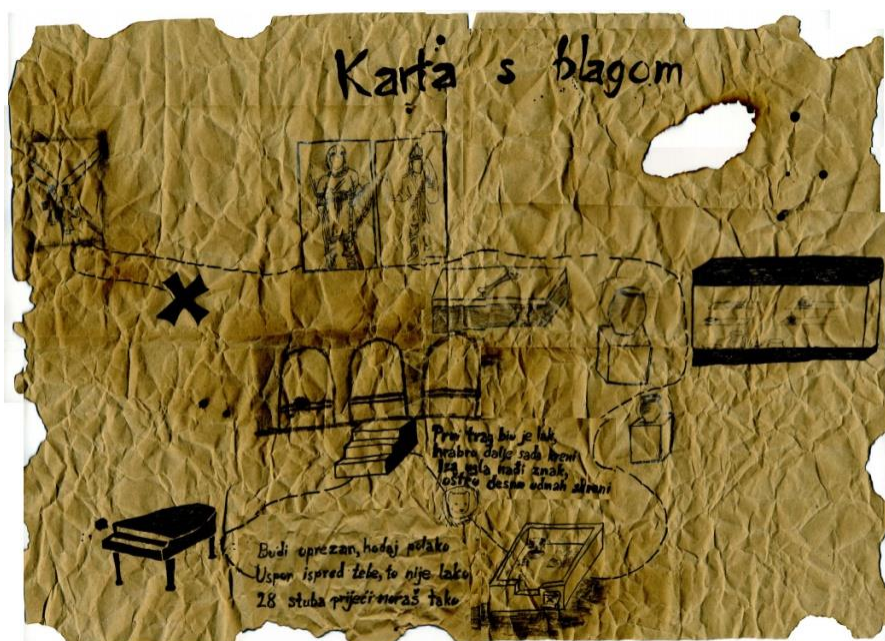
Budući da su aktivnosti predviđene radionicom prilično kompleksne, radionica je predviđena za uzrast od 9 godina nadalje. Vizual kojim se najavljuje radionica osmišljen je i izrađen po uzoru na izgled karte sa skrivenim blagom kao što je vidljivo na Slici.

Slika 3. Izgleda vizuala za radionicu "Lov na blago"

Prilikom pripremanja za radionicu najprije je bilo potrebno osmisliti i izraditi kartu uz pomoć koje će se sudionici radionice kretati po muzejskom prostoru u potrazi za blagom. Karta je izrađena koristeći različite crtačke tehnike: olovku, ugljene štapiće, tuš-pero te tuš-drvce na lagano izgužvanom pak papiru koji tako ostavlja dojam dotrajalosti i rabljenosti. Na karti su nacrtani predmeti koji se nalaze u postavu muzeja, koji učenicima služe kao svojevrsan putokaz na putu do skrivenog blaga koje je označeno križićem, tj. slovom X. Također na samoj karti nalaze se dvije zagonetke koje učenici moraju odgonetnuti kako bi došli do cilja.

Osim zagonetki na karti, u prostoru muzeja na različitim mjestima bili su postavljeni različiti tragovi također ispisani na pak papiru. Na jednom od tragova koji je ucrtan, tj. vidljiv i na karti korišten je i logotip Edukacijskog odjela Muzeja Slavonije koji predstavlja kunu koja se omotala svojim repom. Nakon pronalaska blaga, učenici su podijeljeni u grupe u kojima crtaju vlastite karte s blagom koje po završetku međusobno izmjenjuju i kreću u ponovnu potragu. Na samom kraju radionice obavlja se vođeni obilazak po postavu uz dijalog s učenicima.

Slika 4. Prikaz ručno izrađene karte za radionicu

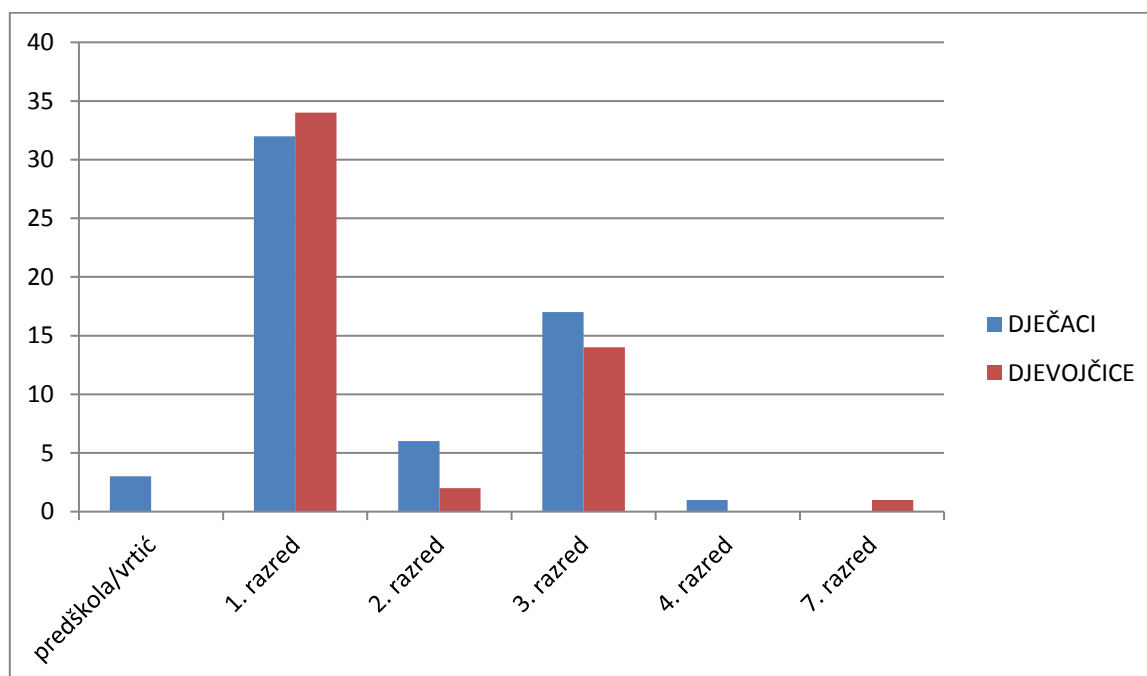
3.2.4. Poveznica s Nastavnim planom i programom i njegova prilagodba

Prethodno opisanu radionicu moguće je povezati s Nastavnim planom i programom nastavnog predmeta Likovne kulture. Uzimajući u obzir činjenicu da je radionica namijenjena uzrastu od 9 godina nadalje, teme, odnosno jedinice koje su ostvarive su iz 3. i 4. razreda, a one su svakako nadograđene na one 1. i 2. razreda. Budući da je zadatak učenika prilikom izrade vlastitih karata bio koristiti različite crtačke tehnike nastavno područje je *Oblikovanje na plohi – crtanje*, a nastavna tema *Točka i crta*. Učenici prisutni na radionici, u školi su se već upoznali s različitim vrstama crta po toku i karakteru kao i kontrastom crta po karakteru, budući da su to nastavne jedinice u prvom i drugom razredu. Ključni pojmovi jedinice prvoga razreda *Crte po toku i karakteru* su *točka, crta (različite crte), crtanje, crtež,*

skupljeno/raspršeno, niz, a suprotnost (kontrast) crta, meka crta, tvrda crta, debela crta, tanka crta, isprekidana crta pripadaju ključnim pojmovima nastavne jedinice u drugom razredu *Kontrast crta po karakteru*. Nastavna jedinica u trećem razredu je *Ornament, narodni ukras, simetrija* čiji su ključni pojmovi *niz, smjer, ritam, preplet, ornament (narodni ukras)*. Učenici su na radionici prilikom traženja skrivenog blaga u prostoru muzeja uočavali različite predmete poput antiknih kopči, posuda, pećnjaka, kamenih stupova itd., koji su različito ukrašeni. Potom su primjerke odabrane prema slobodnoj volji ucrtavali na kartu koristeći se različitim vrstama crta po toku i karakteru te pazeći na detalje. U četvrtom razredu nastavna jedinica poveziva s radionicom je *Kompozicija (smještaj u formatu)* čiji je ključni pojam *kompozicija*. Zadatak učenika prilikom izrađivanja vlastite karte bio je rasporediti navedene muzejske predmete, tj. likovne elemente u danom formatu, dakle kreativno primijeniti kompoziciju pri oblikovanju karte s blagom. U skladu sa već ranije navedenim razlikama obrazovanja u muzeju i školi, očekivan je i različit pristup nastavnim jedinicama prilikom ove radionice od pristupa tijekom nastave Likovne kulture u školi. Dakle, prethodno navedene nastavne jedinice s djecom su u muzeju posredno provedene. Naglasak nije bio na pojmovima ornamenta kao narodnog ukrasa niti kompozicije kao rasporeda likovnih elemenata, tj. ti pojmovi nisu učenicima tumačeni tražeći poznavanje njihovog značenja. Umjesto toga, djeca su nesvjesno koristila ove pojmove prilikom praktičnog rada. Prema tome prilikom učenja u muzeju Nastavni plan i program moguće je koristiti puno fleksibilnije nego prilikom učenja u školi. Primjerice nastavne jedinice moguće je kombinirati neovisno o različitom razredu, kao što je vidljivo iz ovog primjera, ali i proširivati ih s drugim sadržajima.

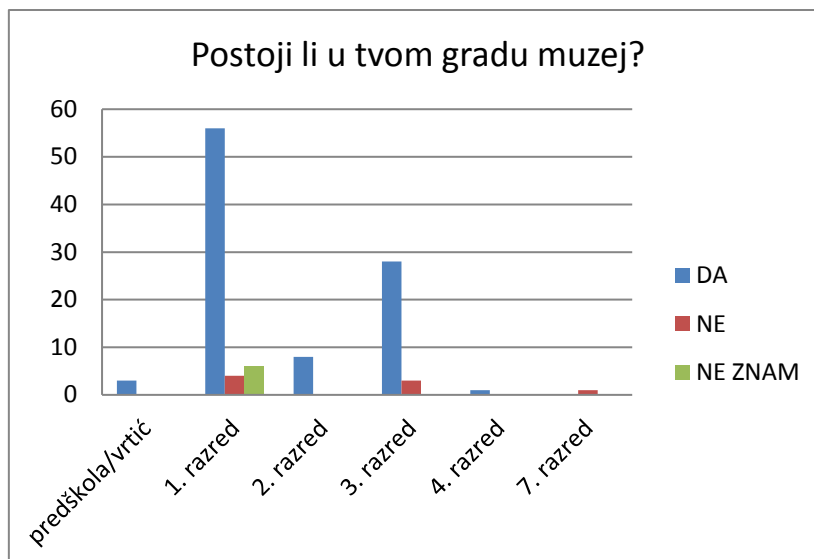
4. REZULTATI

Anketni upitnik za skupinu ispitanika koji su posjetili muzej sastoji se od 11 pitanja koja su dvostrukog izbora, višestrukog izbora i otvorenog tipa. Od ukupnog broja pitanja jedno je dvostrukog izbora, pet višestrukog izbora, a pet otvorenog tipa. Druga skupina ispitanika ispunjavala je upitnik od 9 pitanja, od kojih je četiri višestrukog izbora, a pet otvorenog tipa. Upitnike su ispunili učenici OŠ „Vladimir Nazor“ Đakovo, OŠ „Retfala“ Osijek te djeca koja su sudjelovala na radionicama u Muzeju Slavonije. U ispitivanju je sudjelovalo 110 ispitanika (N=110). Razred koji pohađaju, dob i spol učenika bila su prva dva predpitanja anketnog upitnika.

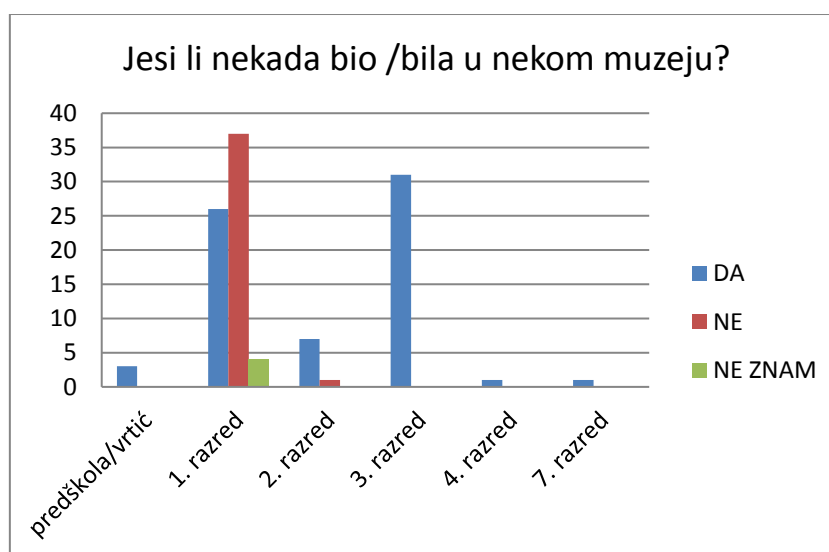
Graf 1: Broj učenika prema spolu i razredu

Od ukupno 66 ispitanika prvih razreda, 32 su dječaci, a 34 ispitanika su djevojčice. U drugim razredima ukupan broj ispitanika je 8, od toga 6 dječaka i 2 djevojčice. Od 31 ispitanika trećih razreda, 17 čine dječaci, a 14 ispitanika djevojčice. Jedini ispitanik četvrtog razreda je dječak, kao i troje ispitanika predškolskog uzrasta, a u sedmom razredu to je djevojčica.

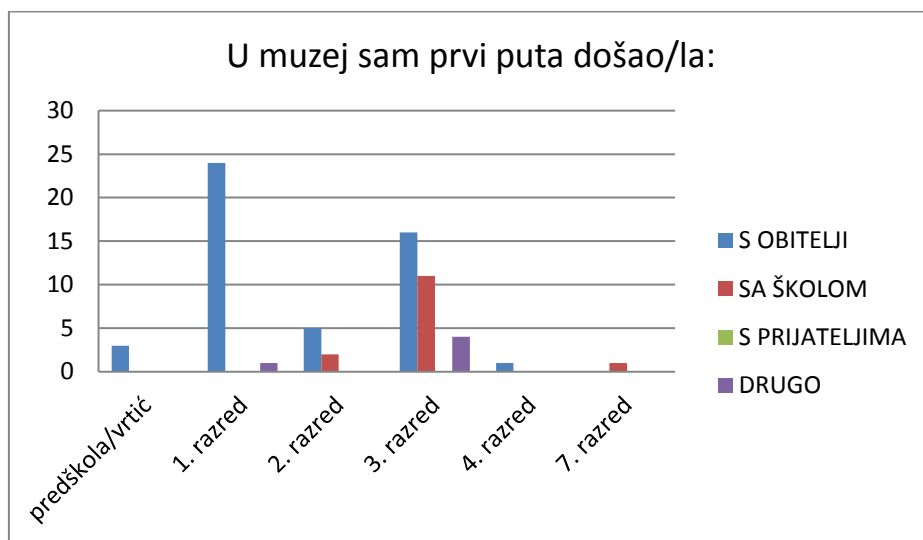
Graf 2: Znanje učenika o postojanju muzeja u mjestu gdje žive

Prvo pitanje bilo je jednako u oba anketna upitnika, a odnosilo se na to postoji li u mjestu gdje učenik živi muzej. Pitanje je bilo višestrukog izbora (da/ne/ne znam), a budući da većina ispitanika dolazi iz mjesta u kojima postoji muzej (osim troje njih koji su prisustvovali radionici u muzeju), očekivani odgovor bio je potvrđan, no pokazalo se kako nekolicina ispitanika ne zna kako u njihovom gradu postoji muzej. Većina ispitanika ipak je odgovorila potvrdno, točnije njih 96, od toga 3 predškolca, 56 učenika prvog razreda te 28 trećeg razreda dok su svi učenici drugog (N=8) i četvrtog razreda (N=1) također odgovorili potvrdno. Odgovor ne odabralo je 4 učenika prvog razreda, 3 učenika trećeg razreda te jedina učenica sedmog razreda. 6 učenika prvoga razreda izjasnilo se kako ne zna postoji li u njihovom gradu muzej.

Graf 3. Učenici koji su/nisu bili u muzeju

Drugo pitanje također je bilo jednako u obje ankete, a odnosilo se na to jesu li učenici nekada posjetili muzej ili ne. Odgovori koji su učenicima bili ponuđeni su da, ne i ne znam. Na grafikonu 3 možemo vidjeti kako je 68 učenika odgovorila potvrdno tj. posjetilo muzej. Od ukupnog broja te skupine ispitanika, njih 3 čine predškolci, 26 učenici prvoga razreda, 7 učenici drugoga razreda, 31 trećega te 1 učenik četvrtoga i sedmoga razreda. Ukupan broj ispitanika koji su odabrali odgovore ne i ne znam je 42, od čega je samo jedan učenik drugog razreda dok su ostali učenici prvoga razreda. Odgovor ne znam odabralo je 4 učenika, a odgovor ne 38 učenika.

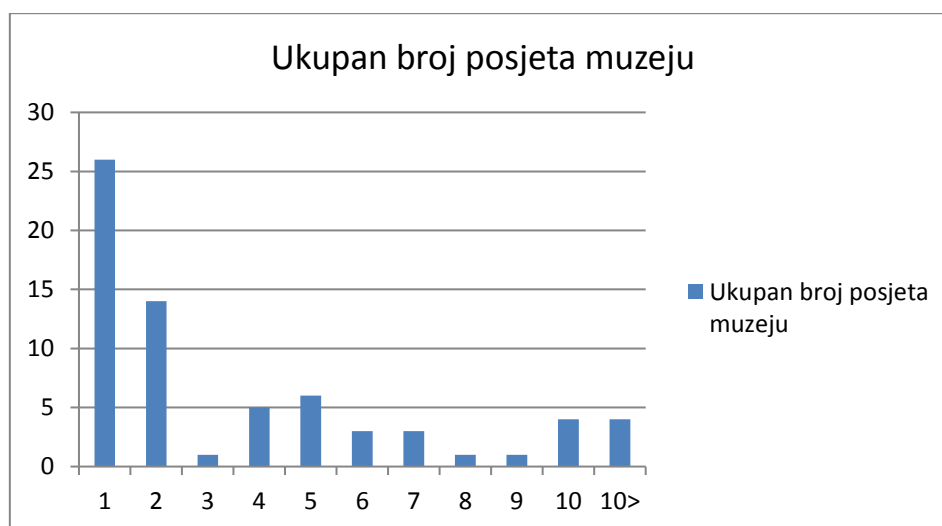

Graf 3. Osobe s kojima su učenici prvi puta posjetili muzej

Treće pitanje za skupinu učenika koji su bili u posjetu muzeju odnosilo se na to s kim su prvi puta posjetili muzej. Odgovori koji su učenicima bili ponuđeni su s obitelji, sa školom, s prijateljima i nešto drugo gdje bi učenici sami napisali ukoliko nije nijedno od ranije ponuđenog. Ukupno 49 ispitanika izjasnilo se da su prvi puta muzej posjetili s obitelji, od toga 3 predškolca, 24 učenika prvoga, 5 učenika drugoga, 16 učenika trećeg te 1 učenik četvrtoga razreda. 14 ispitanika izjasnilo da su u muzej prvi puta došli sa školom. Toj skupini pripadaju 2 učenika drugog razreda, 11 učenika trećeg razreda te 1 učenica sedmog razreda. Nijedan ispitanik u muzej prvi puta nije došao sa prijateljem dok je odgovor drugo, gdje samostalno navode nešto što nije navedeno odabralo 5 ispitanika, od čega je jedan učenik prvoga razreda, a ostalih četvero učenici trećega razreda. Odgovori koji su navedeni kod učenika koji su odabrali odgovor drugo su sljedeći: *sa mamom i prijateljem, sa bakom i djedom, s vrtićem.*

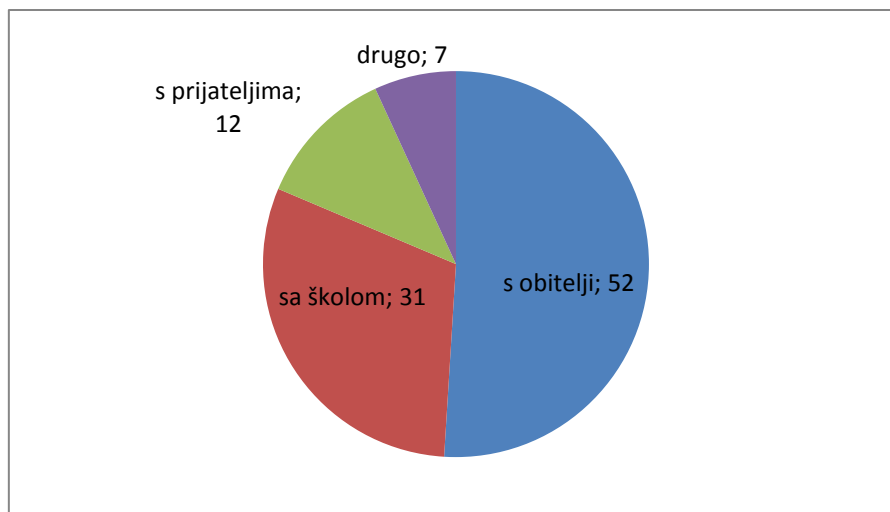
Četvrto pitanje za skupinu koja je posjetila muzej odnosilo se na ukupan broj posjeta muzeju te s kim su sve bili u posjetu. Učenici bi za broj posjeta sami upisali brojku koja odgovara broju posjeta, a drugi dio pitanja bio je u obliku zaokruživanja, kao i u prethodnom pitanju za ovu skupinu ispitanika. Razlika je u tome što su učenici ovaj puta mogli zaokružiti jedan ili više odgovora, ovisno s kim su sve posjetili muzej. Ponuđeni odgovori bili su s obitelji, sa školom, s prijateljima, drugo.

U prvom dijelu pitanja, najveći broj učenika (N=26) navodi da su u muzeju bili samo jedanput dok je dva puta muzej posjetilo 14 ispitanika. Samo jedan ispitanik naveo je kako je muzej posjetio tri puta, a njih petero izjasnilo se da su do sada posjetili ukupno 4 puta. Šestero ispitanika tvrde kako su 5 puta posjetili muzej, dok troje tvrdi 6 te troje 7 puta. Jedan ispitanik naveo je da je u muzeju bio osam puta, te isto tako jedan 9 puta. Četvero ispitanika muzej je posjetilo 10 puta, a više od 10 puta odabralo je također četvero učenika navodeći kako su posjetili muzej 11, 15, 20 i 55 puta.

Graf 4. Ukupan broj posjeta muzeju

U drugom dijelu pitanja učenici su trebali zaokružiti jedan ili više odgovora koje se odnosi na to s kim su posjetili muzej.

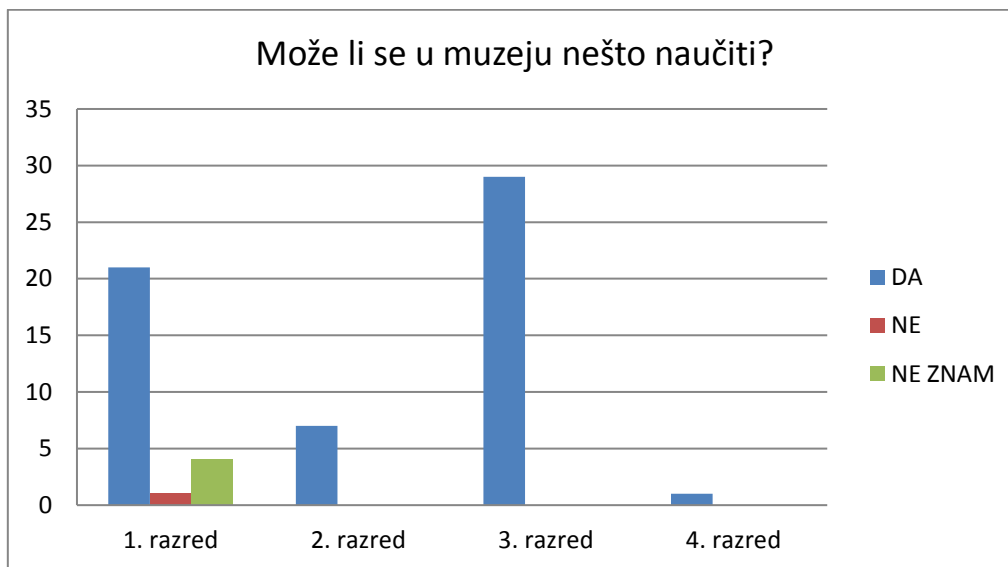
Graf 5. Osobe s kojima su ispitanici do sada posjetili muzej

Rezultati su pokazali da je 52 ispitanika posjetilo muzej s obitelji, 31 sa školom, 12 ispitanika s prijateljima, a 7 ispitanika odabralo je nešto drugo i navelo da je to vrtić.

Peto pitanje bilo je otvorenog tipa, a od ispitanika se tražilo da napišu što im se sviđa u muzeju. Predškolci su dali sljedeće odgovore: *kosturi, oružje, kip s lavovima, slike na tv-u*. Učenici prvih razreda naveli su sljedeće odgovore: *kosturi, radionice, nakit, sve mi se sviđa, kipovi, spomenici, seoska kuća, dinosauri, glasovir, slike*. Odgovori učenika drugih razreda su: *umjetnine, radionice, sve mi se sviđa, izložbe, ribe, skulpture, eksponati, novčići, stari predmeti*. Učenici trećih razreda naveli su ove odgovore: *sve mi se sviđa, stare stvari/stvari iz prošlosti, umjetnine, oružje, to što mogu naučiti puno o povijesti naše domovine, stari i vrijedni predmeti, što se puno nauči o očuvanim stvarima, što je sve iz davnih vremena, dragocjene stvari, to što možeš svašta naučiti, (lijepo i šareno) slike*. Ispitanik četvrtog razreda izjasnio je kako mu se u muzeju sve sviđa, a ispitanica sedmog razreda kao odgovor je navela *izrada maketa, radionice*.

Šesto pitanje također je bilo otvorenog tipa, a ovoga puta od ispitanika se tražilo da navedu što im se ne sviđa u muzeju. Predškolci su dali odgovore *nakit, odjeća koja se prije nosila te sve mi se sviđa*. Petero učenika prvih razreda naveli su ove odgovore: *nakit, kosti dinosaura, mumija, bomba*, dok su ostali navodili odgovore *sve mi se sviđa* i *ne znam* ili */*. Dvoje ispitanika drugih razreda na ovo pitanje naveli su odgovor: *kosturi, klavir, jednobojni zidovi* dok su se ostali izjasnili kako im se sve sviđa. Među učenicima trećega razreda navedeni su ovi odgovori: *ne znam, sve mi se sviđa, slike, stare stolice, duge priče o stvarima*. Jedini ispitanik četvrtog razreda na ovo pitanje nije dao odgovor, budući da se u prethodnom pitanju izjasnio kako mu se sve sviđa. Učenica sedmog razreda također je upisala */* umjesto odgovora.

U sedmom pitanju *Može li se u muzeju nešto naučiti?* ukupno 64 učenika odgovorilo je potvrdno, 1 učenik negativno dok su tri učenika zaokružila odgovor ne znam. Od 64 potvrdna odgovora, 3 su dali predškolci, 21 odgovor dao je ispitanik prvoga, 7 drugoga, 31 trećega, 1 odgovor učenik četvrtoga tj. sedmoga razreda. Odgovore ne i ne znam dali su učenici prvoga razreda.

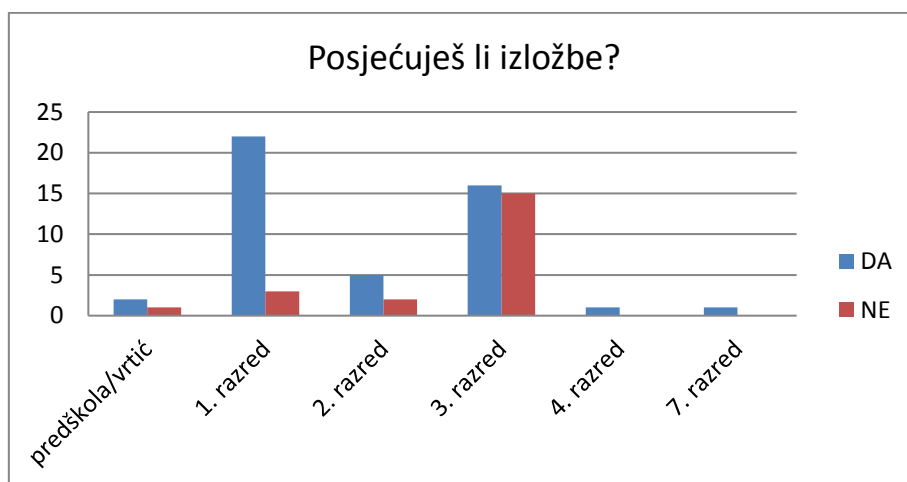
Graf 6. Mogućnost učenja u muzeju

Osmo pitanje bilo je otvorenog tipa, a odnosilo se na prethodno pitanje anketnog upitnika. Učenici koji su potvrdno odgovorili na prethodno pitanje zatraženi su da navedu na koji način smatraju da se nešto može naučiti u muzeju. Učenici su naveli ove odgovore: *izrađivanjem, istraživanjem, gledanjem, slušanjem, obilaskom, razgovorom, putem radionice, čitanjem, gledanjem filma, igrom, ne znam, preko vodiča.*

Deveto pitanje glasillo je: *Što bi najradije želio/ljela da u muzeju bude izloženo?*, a od ispitanika se tražilo da navedu vlastite želje. Ispitanici predškolskog uzrasta najradije bi željeli vidjeti *kosti od dinosaura i mamuta te vojnička odjela*. Učenici prvih razreda naveli su sljedeće: *dinosauri, vojnici, maske, kacige, odijela, roboti, ribe, dinosaurske kosti, koplje, mačevi, ogrlice, piramide, stari novac, staro oružje, drvene orgulje, umjetno cvijeće, leteći tepih*. Uz odgovore kao kod učenika prvih razreda, učenici drugih razreda naveli su i sljedeće: *kostur mamuta, moja slika*. Odgovori učenika trećega razreda su: *kostur dinosaura, čovjek bez kože, predmeti iz drevnog Egipta, staro računalo, fosili, prastare igračke, reketi starih tenisača, lego kocke, stari automobili, Teslini strojevi, dijamanti, moji crteži*. Učenik četvrtog razreda naveo je kako bi u muzeju želio vidjeti *kosti vanzemaljaca*, a učenica sedmog razreda odgovorila je s *ne znam*.

Predzadnje pitanje anketnog upitnika ove skupine također je otvorenog tipa te od ispitanika traži da izraze svoje mišljenje o tome što bi muzej učinilo zanimljivijim. *Dokumentarac o dinosauru i istraživanje kostiju* napisali su ispitanici predškolske dobi. *Da stare stvari postanu nove, da oblačimo odijela, pomični kosturi, prikazivanje filmova, više igara, više radionica, nove tehnologije, gluma* odgovori su učenika prvih razreda. Učenici drugoga razreda naveli su: *ples, koncert te 3D naočale*, a učenici trećega razreda sljedeće odgovore: *izrađivanje umjetnina, gledanje filmova, stroj iz budućnosti, dječje izložbe, glazba, 3D prikaz, više tehnologije, više izložaka*. Učenik četvrtoga razreda kao odgovor na ovo pitanje naveo je *internet*, a učenica sedmog razreda *organiziranje rođendana*.

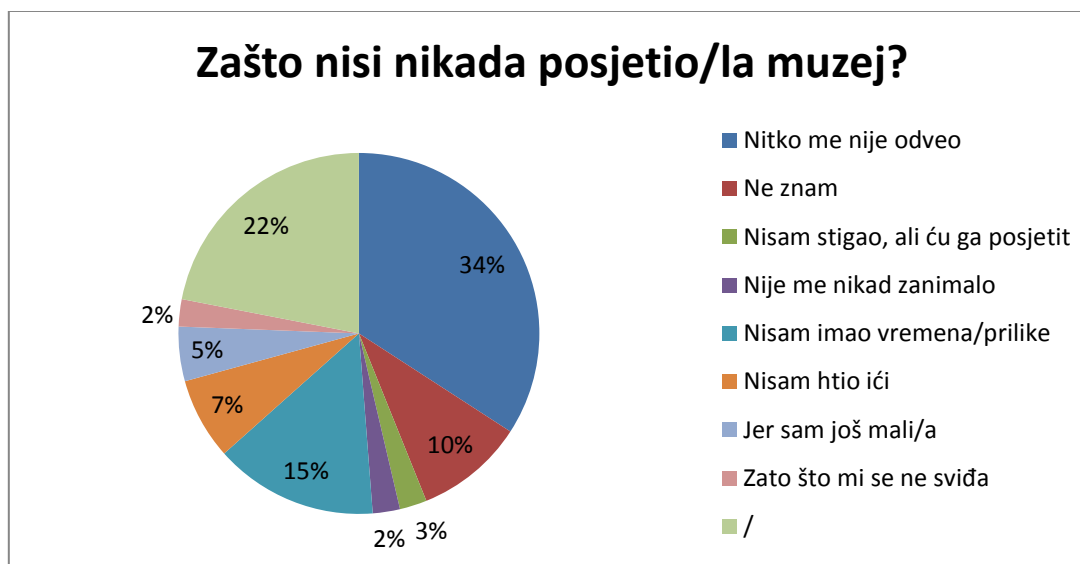
Na posljednje pitanje *Posjećuješ li izložbe?* (DA/NE), dvoje predškolaca odgovorilo je da, a jedan ne. Većina učenika prvih razreda odgovorila je potvrdno (N=22), a suprotno njima troje učenika odgovorila je da ne posjećuje izložbe. U drugim razredima 5 učenika se izjasnilo da posjećuje izložbe, dok njih 2 ne. U trećim razredima 16 učenika navelo je da posjećuje izložbe, a njih 15 je zaokružilo negativan odgovor. Ispitanik četvrtoga razreda izjasnio se kako posjećuje izložbe kao i ispitanica sedmog razreda. Ukupan broj učenika koji posjećuje izložbe je 47, dok njih 21 tvrde suprotno.

Graf 7. (Ne)posjećivanje izložbi

U trećem pitanju za skupinu učenika koja nije posjetila muzej *Zašto nisi nikada posjetio/la muzej?* učenici su samostalno navodili svoje odgovore. Budući da se neki odgovori učenika ponavljaju, kategorizirani su u skupine i prikazani u grafikonu na taj način. Učenici su naveli ove odgovore: *Nitko me nije odveo, Ne znam, Nisam stigao, ali ću ga posjetit, Nije me nikad*

zanimalo, Nisam imao vremena/prilike, Nisam htio ići, Jer sam još mali/a, Zato što mi se ne sviđa, /.

Graf 8. Razlozi neposjećivanja muzeja

U četvrtom pitanju od učenika se tražilo da navedu što bi ih privuklo da posjete muzej, a odgovori su sljedeći: *dinosari, stara vozila, meteori, dinosaurske kosti, mumija, odlazak s razredom, odlazak s prijateljima, iluzije, igralište, zanimljiva tema, ništa, izložba kruna, stari nakit, nešto zanimljivo djeci, poziv prijatelja, slike, stari predmeti, narodne nošnje, oružje iz domovinskoga rata*. Zanimljivo je istaknuti kako je najučestaliji odgovor na ovo pitanje vezan uz dinosaure (dinosaurske kosti, ostaci dinosaura, fosili dinosaura). Od ukupno 42 ispitanika, njih 14 dalo je ovakav odgovor, od toga 11 dječaka i 3 djevojčice.

U petom pitanju *Koga bi poveo u muzej?* učenici su trebali zaokružiti jedan ili više ponuđenih odgovora, a to su: *a) obitelj, b) prijatelje i c) drugo*.

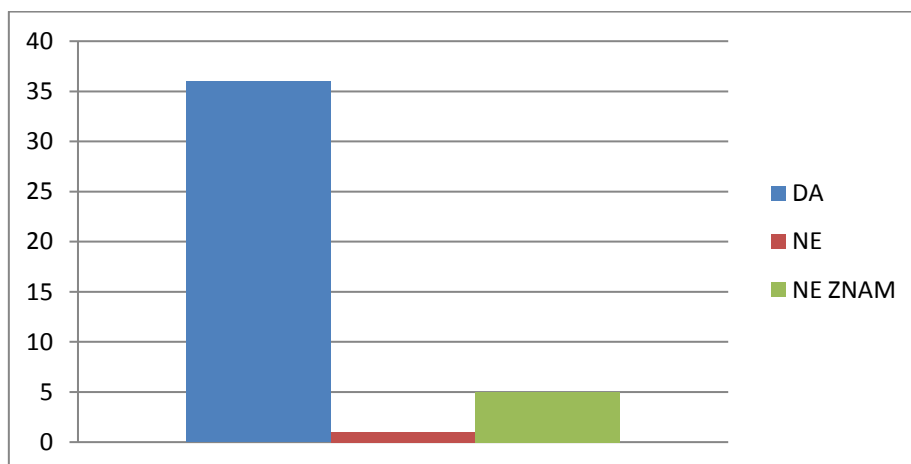

Graf 9. Osobe koje bi učenici povelu u muzej

Za odgovor obitelj izjasnilo se 36 učenika, a njih 14 zaokružilo je kako bi u muzej povelu prijatelje. 3 ispitanika zaokružila su odgovor drugo, a naveli su kako bi povelu *kuma, susjede te sestrične*.

Šesto pitanje odnosilo se na to što ispitanici koji nisu posjetili muzej misle da se nalazi u muzeju. Pitanje je bilo otvorenog tipa, a učenici su naveli ove odgovore: *(jako) stare stvari, vučje kosti, stare stvari iz prošlosti, kosti dinosaura, slike, fosili, mačevi, kosti, nošnje, špiljski ljudi, kosti sabljazubog tigra, mumija, stvari stare 1500 godina, skulpture, lijepe stvarčice, meteori, iluzije, kostimi od kralja i kraljice, ne znam, neki likovi, unikatni predmeti, kipovi, vrijedne stvari, namještaj, staro oružje, stari pribor, nakit, haljine*.

U sedmom pitanju *Može li se u muzeju nešto naučiti?*, učenici su trebali zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora sukladno onome što misle.

Graf 10. Mogućnost učenja u muzeju

Iz Grafa 10. vidljivo je da najviše učenika (N=36) smatra kako se u muzeju može nešto naučiti, njih 5 izjasnilo se da ne zna, a 1 učenik smatra kako se ne može naučiti.

Učenici koji su potvrdno odgovorili na sedmo pitanje, u osmom su pitanju otvorenog tipa trebali obrazložiti na koji se način nešto može naučiti. Navedeni odgovori su: *ne znam, čitanjem, slušanjem, gledanjem, razgledavanjem, promatranjem, slušanjem vodiča, pažljivim gledanjem, čitanjem s plakata, glazbom, filmovima, postavljanjem pitanja.*

U posljednjem, devetom pitanju, od učenika je zatraženo da navedu što bi muzej učinilo zanimljivijim. Učenici su naveli ove odgovore: *povijest, dinosaurove kosti, kosturi životinja, neobične stvari, super heroji, igračke, dresovi, životinjske glave, radionice, izložbe za djecu, igraonica za djecu, gledanje filma, priča o kosturima, razgledavanje starih stvari, muzeji s igračkama, meteori, moji crteži, škola crtanja, šarenilo, dječji muzej, sladoled na izložbi, posluživanje lazanja.*

5. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Analizom anketnog upitnika pokazalo se kako je od ukupno 110 ispitanika veći dio njih (62%) barem jednom bio u posjetu muzeju, dok se njih 38% izjasnilo suprotno. Bez obzira što je broj one djece koja su posjetila muzej veći, ipak je poražavajući postotak koji opisuje skupinu koja nije. Kao razlog tomu moglo bi se pretpostaviti kako ti ispitanici u mjestu iz kojeg dolaze nemaju muzejsku ustanovu, no od ukupnog broja ispitanika (N=110) takvih je 7%, dok se 6% izjasnilo kako ne zna postoji li u njihovom gradu muzej. Broj ispitanika koji dolaze iz mjesta u kojem postoji muzejska ustanova je 96 (87%). Dakle, razlozi broja posjeta muzeju, odnosno posjećivanja/neposjećivanja posljedica su nečeg drugog. Primjerice, najveći broj ispitanika (34%) skupine koja nikada nije posjetila muzej kao razlog neposjećivanja muzeja navode činjenicu da ih nitko nije odveo. S druge strane, najveći broj ispitanika skupine koja je posjetila muzej, njih 72% u muzej je prvi puta poveo neki član obitelji, dok je 21% u muzej došlo u sklopu školskog posjeta, a 7% kao odgovor je odabralo nešto drugo. Dakle, veliki utjecaj kod djece mlađe školske dobi u vezi posjećivanja muzejskih ustanova imaju roditelji ili drugi članovi obitelji koji djeci mogu ponuditi mogućnost posjeta. Na pitanje u anketnom upitniku i jedne i druge skupine ispitanika o tome može li se u muzeju nešto naučiti velika većina njih (90%) odgovorila je potvrdno. Tek 2% učenika odgovorilo je negativno, dok 7% ne zna odgovor na pitanje. Time se pokazalo mišljenje djece o mogućnosti obrazovanja u muzeju. Za načine na koje se nešto može naučiti učenici navode sljedeće odgovore: *čitanjem, slušanjem, gledanjem, izrađivanjem, istraživanjem, obilaskom, razgovorom, putem radionice, igrom, postavljanjem pitanja*. Djeca zapravo svojim odgovorima navode obilježja učenja u muzeju poput osjetilnog te aktivnog učenja koje podrazumijeva samostalnost i učenje otkrivanjem, kao i igru za koju smo ranije u radu naveli da je također jedna metoda učenja u muzeju. Ovim upitnikom pokazani su stavovi učenika o mogućnosti obrazovanja u muzeju, a radionicom održanom u muzeju za djecu školskog uzrasta praktično su primijenjene te mogućnosti.

Ovaj diplomski rad pokazao je dakle kako obrazovanje nije pojam vezan samo uz školsku instituciju te da učenicima kojima je obrazovanje namijenjeno treba pokazati sve postojeće mogućnosti s ciljem razvijanja njihovog punog potencijala.

6. LITERATURA

1. Bračun Filipović, J. (ur.). 2012. *Avantura u muzejima: vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Brajčić, M., Kovačević, S., Kušćević, D. (2013). Učenje u muzeju. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(2/2013), 159-178.
3. Brešan, D. (2012). *Komunikacija i zaštita dječjih likovnih radova u školi*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet u Osijeku.
4. Brezinščak, R. (2016). Animacijski muzejski sadržaji – okvir prepoznatljivosti muzeja. *Informatica museologica*, 45-46(9/2016), 161-167.
5. Cukrov, T. (2001). Muzeji i galerije kao prostori likovne naobrazbe: iskustva inozemne muzejske pedagogije. U R. Ivančević i V. Turković (ur.), *Vizualna kultura i likovno obrazovanje* (443-458). Zagreb: Hrvatsko vijeće međunarodnog društva za obrazovanje putem umjetnosti (InSEA).
6. Dengel, S., Dreykorn, M., Grüne, P., Hirsch, A., Kunz-Ott, H., Neukirchen, V., Oehms, L., Wagner, E. (2011). *Škola @ muzej – priručnik o suradnji*. Pribavljeno 15.2.2017., sa <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/skola-i-muzej-prirucnik-o-suradni.pdf>
7. Detling, D. (2009). *Uloga muzejskog pedagoga u muzejskoj komunikaciji na konkretnom primjeru Muzeja Slavonije: stručni rad u sklopu ispita za stjecanje zvanja muzejski pedagog*. Pribavljeno 1.3.2017., sa https://www.academia.edu/5084353/Uloga_muzejskog_pedagoga_u_muzejskoj_komunikaciji_na_konkretnom_primjeru_Muzeja_Slavonije
8. Detling, D. (2010). Izvanučionička nastava u Muzeju Slavonije. *Povijest u nastavi*, 8(2/2010), 259-269.
9. Franulić, M. (2008). *Stručni i pomoćni stručni djelatnici u hrvatskim muzejima – pregled: tekst izlaganja na 1. Kongresu muzealaca Hrvatske, 2008.*). Pribavljeno 3.6.2017., sa <http://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Kongres-strucnjaci-M-Franulic.pdf>
10. Gob, A., Drouguet, N. (2007). *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.
11. Habuš Skendžić, D. (2002). Edukativni programi u Muzeju Prigorja. U E. Kletečki (ur.), *II skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim djelovanjem*. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, Sekcija za muzejsku pedagogiju.

12. Hotko, J. (2010). Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga – Hrvatski povijesni muzej. *Povijest u nastavi*, 8(6/2012). 231-245.
13. Kisovar-Ivanda, T. (2008). Muzeji i škole kao partneri u obrazovanju. U M. Cindrić, V. Domović, M. Matijević (ur.), *Pedagogija i društvo znanja* (185-189). Zagreb: Učiteljski fakultet.
14. Knežević, Đ. (1988). Obrazovanje u muzeju: natuknice o problemima. *Informatica museologica*, 18(6/1988), 50-51.
15. Makdonald, Š. (2014). *Vodič kroz muzejske studije*. Beograd: Clio.
16. Marić, I. (2016). *Statistički pregled za 2015. Godinu*. Pribavljeno 5.6.2017., sa <http://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki-pregled-za-2015.-g..pdf>
17. Maroević, I. (2004). *Baštinom u svijet: muzeološke teme, zaštita spomenika, arhitektura*. Petrinja: Matica hrvatska, Ogranak Petrinja.
18. Mataija, T. i Vlah, N. (2014). Uloga kreativnoga umjetničkog izražavanja u komuniciranju baštine: planiranje, realizacija i evaluacija muzejske radionice. U B. Jerković i T. Škojo (ur.), *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja* (465-476). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku.
19. Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (2009). Pribavljeno 2.4.2017., sa http://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2009_11_12_143.html
20. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno umjetničko djelo: metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtićke i školske dobi*. Zagreb: Alfa.
21. Todorović, M. (1977). *Pedagoška funkcija biblioteka, muzeja i arhiva i oblici saradnje sa školama: priručnik za nastavnike, bibliotekare, muzeologe i arhiviste*. Sremski Karlovci, Arhiv Vojvodine.
22. Zakon o muzejima (1988). Pribavljeno 2.4.2017., sa http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_10_142_1746.html
23. Zgaga, V. (ur.). 2011. *Vodič kroz hrvatske muzeje i zbirke 2011*. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar (MDC).
24. Zuccon Martić, M. (2001). Muzeji i galerije kao prostori likovnog obrazovanja (iskustva iz Muzeja za umjetnost i obrt). U R. Ivančević i V. Turković (ur.), *Vizualna kultura i likovno obrazovanje* (233-246). Zagreb: Hrvatsko vijeće međunarodnog društva za obrazovanje putem umjetnosti (InSEA).

7. PRILOZI

7.1. Anketni upitnik 1

ANKETNI UPITNIK

DATUM: _____

DOB: _____

RAZRED: _____

SPOL: a) DJEVOJČICA

b) DJEČAK

1. Postoji li u tvom gradu muzej? (zaokruži) DA NE NE ZNAM
2. Jesi li nekada bio/bila u nekom muzeju? (zaokruži) DA NE NE ZNAM
3. U muzej sam prvi puta došao/la (zaokruži jedan odgovor):
 - a) s obitelji
 - b) sa školom
 - c) s prijateljima
 - d) drugo (molim napiši _____)
4. Do sada sam muzej posjetio/la ukupno __ (upiši broj) puta i to (zaokruži jedan ili više odgovora):
 - a) s obitelji
 - b) sa školom
 - c) s prijateljima
 - d) drugo (molim napiši _____)
5. Što ti se sviđa u muzeju? (napiši)

6. Što ti se ne sviđa u muzeju? (napiši)

7. Može li se u muzeju nešto naučiti? (zaokruži jedan odgovor) DA NE NE ZNAM

8. Na koji način se nešto može naučiti u muzeju? (ako si na prethodno pitanje odgovorio/la potvrdno, napiši što misliš)

9. Što bi najradije želio/ljela da u muzeju bude izloženo? (napiši)

10. Što bi muzej učinilo zanimljivijim? (napiši)

11. Posjećuješ li izložbe*? (zaokruži jedan odgovor) DA NE

*izložba – mjesto na kojem su prikazani razni predmeti ili djela (npr. izložba slika)

7.2. Anketni upitnik 2

ANKETNI UPITNIK

DATUM: _____

DOB: _____

RAZRED: _____

SPOL: a) DJEVOJČICA

b) DJEČAK

12. Postoji li u tvom gradu muzej? (zaokruži) DA NE NE ZNAM

13. Jesi li nekada bio/bila u nekom muzeju? (zaokruži) DA NE NE ZNAM

14. Zašto nisi nikada posjetio/la muzej?

15. Što bi te privuklo da posjetiš muzej?

16. Koga bi poveo u muzej?

a) obitelj

b) prijatelje

c) drugo (molim napiši _____)

17. Što misliš da se nalazi u muzeju?

18. Može li se u muzeju nešto naučiti? (zaokruži jedan odgovor) DA NE NE ZNAM

19. Na koji način se nešto može naučiti u muzeju? (ako si na prethodno pitanje odgovorio/la potvrdno, napiši što misliš)

20. Što bi muzej učinilo zanimljivijim? (napiši)
